
François Aragó

Autor:

Data de publicació: 15-12-2021

Astronomia 'catalana' per al rei de França

François Aragó, glòria de la ciència francesa del XIX, és un rossellonès universal, o fins i tot un 'mallorquí del Nord', que va treballar per a Napoleó. Les seves memòries, traduïdes al català el 1937, segueixen sense reeditar-se com és degut.

François Aragó.

François Aragó, glòria de la ciència francesa del XIX, és un rossellonès universal, o fins i tot un 'mallorquí del Nord', que va treballar per a Napoleó. Les seves memòries, traduïdes al català el 1937, segueixen sense reeditar-se com és degut.

JAVIER BLÁNQUEZ | BARCELONA

08/04/2016 13:18

Facebook

Twitter

Whatsapp

Durant els anys de la Segona República, l'editorial Barcino acostumava a publicar, dins de la seva Col·lecció Popular, el que acabava per resumir-se sota l'epígraf «versions d'obres no catalanes d'escriptors nacionals». Bàsicament, es tracta de bolcar el català, en traduccions pulcres i mirades, alguns títols essencials d'autors catalans (perifèrics o de pura cep) que havien triat escriure en una altra llengua, léease Jaume Balmes (La civilització), Anselm Turmeda (Disputa de l'ase), la Introducció a la saviesa, de Lluís Vives o la relació completa, en 13 volums, dels Viatges d' Alí Bey. Era una forma, en el fons molt civilitzada, de reconèixer que es podia ser català i escriure en castellà, o en francès, o en llatí, sense menyscabament de la «nacionalitat».

Dins d'aquella col·lecció, va aparèixer el 1937, i en plena Guerra Civil, Història de la meva joventut, un dels volums biogràfics més amens de François Aragó, a qui en qualsevol altre lloc caldrà buscar pel seu nom en francès, François Arago, exempt de tilde i penjant de cedilla. Aragó era un escriptor nacional perquè havia nascut el 1786 a Estagel, petita localitat pirinenca veïna de Perpinyà, tot i que administrativament era francès de ple dret -el Rosselló havia passat a ser territori de França arran del Tractat dels Pirineus, el 1659-. Més enllà d'haver nascut en una família catalanoparlant -el seu pare s'anomenava Bonaventura; els seus tres germans responien als noms de Joan, Jaume i Esteve-, la seva lleialtat era certament una altra. En un fragment de les seves memòries, refereix un episodi escolar en el qual el senyor Legendre, geòmetra de l' Escola Politècnica de París, dubta del seu cognom com a veritablement francès. «Si no fos francès, no estaria al davant vostre, perquè no sé que s'hagi admés mai a l'Escola ningú que no hagi provat la seva nacionalitat», respon Aragó. I afegeix: «Jo sostinc, per la meua banda, que sóc francès i molt bon francès, per molt estrany que us pugui semblar el meu nom».

Si Aragó no hagués parlat un català impecable i de bressol, potser França no hagués pogut enorgullir-se d'haver tingut un dels principals físics i astrònoms del XIX, coetani i igual de Fourier i Laplace, ni s'haguessin pogut rescatar en vernacle, gairebé un segle després de la seva mort -el 1853, cinc anys després de la de Chateaubriand -, el relat de la seva iniciació al coneixement, la vida i la vocació matemàtica. El 1807, quan començaven a albirar-se els espanyols envaïts per Napoleó, i mentre Aragó participava d'una expedició científica a Mallorca que pretenia mesurar amb exactitud el meridià en el seu tram entre Barcelona i les Balears, va poder salvar el pèl i fugir en un vaixell -que, de tota manera, va acabar sent capturat en les immediacions d' Argel- perquè, relata, «ningú no em va reconèixer, perquè jo parlava perfectament el mallorquí».

Aragó es va beneficiar de l'impuls que van obtenir les ciències durant els anys del Primer Imperi. La seva expedició espanyola, que el va portar a conèixer València i diverses zones rurals mallorquines, i a comprendre que ja per llavors ens portàvem a matar -«els catalans [...] tenien el costum de dir-me: 'a València, la carn és verdura; la verdura, aigua; els homes, dones; les dones, res'»-, formava part d'un pla ambiciós: calcular amb exactitud l'extensió del meridià, per tal d'obtenir dades fiables que permetessin calcular la longitud correcta del metro, que havia de ser la unitat de mesura universal.

En tornar a París el 1809, i després de diverses penalitats, Aragó va poder aportar totes les dades de la seva investigació al Bureau des Longitudes: fins i tot captiu de moros i espanyols, havia aconseguit preservar les seves anotacions i càlculs. Amb només 23 anys, ja era membre de l'Acadèmia Francesa de les Ciències, i un interlocutor inexcusable per a les grans ments científiques de l'Europa del moment. Explica Jaume dels Dolms, el seu traductor al català -en realitat, pseudònim d'Alfons Maseras, periodista i, es compta, el primer català que va emprendre el camí de l'exili quan les coses van començar a pintar realment mal per al bàndol republicà-, que un dels majors admiradors de l'obra d'Aragó va ser el geògraf i botànic prussià Alexander von Humboldt, el pare de la geografia moderna. «Humboldt escriví que, pels seus treballs, Aragó es va elevar al rang dels homes més eminents del segle XIX, i que el seu nom serà honorat per tot allà on es conservin el respecte pels serveis prestats a les ciències, el sentiment de la dignitat humana i de la independència del pensament, i l'amor a les llibertats públiques».

La seva carrera científica, que va aportar valuosos descobriments en el camp del magnetisme, l'electricitat i la meteorologia, va ser tan brillant com els raigs que va observar amb precisió transparent. El 1830, quan Luis Felipe I recuperava per 18 anys el tron de França per les cases de Borbón i Orléans, ell succeïa a Fourier en el càrrec de secretari de l'Acadèmia de Ciències de París. Allò va ser, entre honors civils i acadèmics, fins al dia de la seva mort.

Connexió Dan Brown: ¿Per què surt Aragó a 'El código Da Vinci'?

El mesurament del meridià de París, el primer eix geogràfic del món modern fins que es va prendre com a referència el de Greenwich, va ser una tasca col·lectiva i titànica en la qual va participar François Aragó en la seva joventut. Aquest és, a més, un fet científic important en la trama disparatada del best seller conspiranoic El codi Da Vinci. Al llibre, Dan Brown l'anomena simplement la Línia Rosa, i la fa passar per sobre de l'església de Saint Sulpice, encara que en realitat el meridià no passi per allà. En la imaginació de Brown, la línia també creua per sobre del museu del Louvre, i en el seu peregrinar accidentat per París, el professor Robert Langdon connecta aquests dos monuments seguint diverses de les 135 plaques de bronze -conegudes com els Medallones d'Aragó- que creuen París de punta a punta, al llarg de nou quilòmetres, i que tracen exactament la línia immaterial per la qual discorre el meridià. Aquests medallons estan ahí només des de l'any 1994: els va disposar per encàrrec municipal l'artista holandès Jan Dibbets. Gràcies a la novel·la de Brown, doncs, en visitar París hi ha cada vegada més gent que segueix, arran de terra, el rastre esotèric d'Aragó.